

Van Eiburg tot IJburg van Martin Melchers

Frank van Groen

worden er in het boek 19 nader beschreven in een speciaal hoofdstuk. De conclusie die in deze 19 soortspecifieke hoofdstukken is getrokken betreffende de vraag of de oorzaak van de achteruitgang vooral in de Sahel (S) of toch in Europa (E) moet worden gezocht, heb ik opgenomen in een extra kolom.

Combinaties van een duidelijke neerwaartse trend (1970-2005) met een grote afhankelijkheid van de Sahel als overwinteringsgebied heb ik in beide kolommen gearceerd. Waar de neerwaartse trend minder sterk is maar er evengoed een grote afhankelijkheid van de Sahel is, heb ik alleen de trendkolom gearceerd.

Het verrassende van deze tabel is nu dat, hoe langer je ernaar kijkt, hoe gedifferentieerder het beeld wordt wat betreft het aanwijzen van oorzaken van achteruitgang. Als je de teksten in het boek leest, niet alleen de soortspecifieke maar ook de algemene, is dat nog sterker het geval. Met andere woorden, het gemak waarmee we vaak Saheldroogte aanwijzen als oorzaak van achteruitgang bij Afrikatrekkers, is niet terecht. Kijk bijvoorbeeld naar de acht soorten waarvoor beide kolommen (trend en afhankelijkheid van de Sahel) gearceerd zijn én in het boek een specifiek hoofdstuk is opgenomen. In slechts twee van deze acht gevallen (Purperreiger en Gekraagde Roodstaart) is de situatie in de Sahel vrijwel geheel de oorzaak van de achteruitgang. Daar staan twee soorten tegenover waarbij de oorzaak vrijwel geheel in Europa moet worden gezocht (Zomertaling en Grutto). Bij Pijlstaart, Kempahaan, Zomertortel en Draaihals is sprake van een mengvorm van oorzaken (deels Sahel, deels Europa). In al deze soortspecifieke hoofdstukken valt op hoe ingewikkeld de afweging van Sahel vs. Europa vaak is, maar ook binnen de Sahel, door de grote regionale verschillen qua klimaat en landschap.

Een aanzienlijk deel van de soorten die in de Europese landbouwgebieden broedt, vertoont een neerwaartse trend. Van deze soorten heb ik in de kolom Biotoop Europa de code 'Is' (landbouwgebieden en steppen) gearceerd. De achteruitgang zal niet verbazen, gezien de steeds slechtere omstandigheden voor de broedvogels in die gebieden, niet alleen in West-Europa maar geleidelijk aan ook in Oost-Europa. In welke mate bij elke soort de situatie in de Sahel een rol speelt, is eigenlijk alleen te zeggen na net zo'n grondige bespreking als in de soortspecifieke hoofdstukken is gedaan, maar dan was het boek nog veel dikker geworden. Bedenk ook dat deze studie liep tot 2005 terwijl voor sommige soorten de situatie inmiddels weer veranderd is. Er zal, als het over onze broedvogels gaat, ongetwijfeld nog heel wat gepubliceerd worden over de relaties tussen Afrika en Europa.

Bron

Zwarts, L., Bijlsma, R.G., van der Kamp, J. & Wymenga, E. 2009. Living on the edge: Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV Publishing, Zeist (knnvpublishing.nl). ISBN 9789050112802.

Stadsecoloog en vogelwerkgroep lid Martin Melchers schreef een rijk geïllustreerd boekwerk van 160 pagina's over de ontwikkeling van de natuur op IJburg. Zoals velen van ons aanvankelijk fel tegenstander van IJburg, raakte hij als stadsecoloog nauw betrokken bij de ontwikkeling van de natuur op de diverse eilanden van IJburg. Als één van de weinigen had Martin van het begin af aan toegang tot de maagdelijke boven het IJmeer uitgroeiende eilanden. Immers, Projectbureau IJburg had de afdeling stadsecologie van de gemeente Amsterdam officieel opdracht gegeven de natuurontwikkeling op IJburg te monitoren.

In het boek passeren per jaar de belangrijkste ontwikkelingen op de eilanden de revue en worden we meegenomen in de wereld van pionierende planten en dieren. Behalve aan

vogels wordt ook aandacht geschonken aan de flora, paddenstoelen, insecten, vissen, mollusken, amfibieën, ringslangen en natuurlijk zoogdieren.

Het wel en wee van broedende vogels op IJburg neemt een prominente plaats in in het boek. Het begon allemaal in 1995 met het proefeiland, al gauw een eldorado voor meeuwen en sterns. Verstoring door vossen en in latere jaren steeds meer door mensen komt veelvuldig voor. Bizar in dit kader is het 'per ongeluk' wegblazen van vele nesten van broedvogels op het Steigereiland in 2003 door een hovercraft, hoe verzinnen ze het... Maar de natuur is veerkrachtig en steeds weer opnieuw proberen vogels te broeden op IJburg, vaak ook met succes.

Afgewisseld met verhelderende foto's, kaartjes, humor en persoonlijke overpeinzingen worden vele natuurhistorische feiten gepresenteerd. Soms wordt met improvisatietalent de ene soort tegen de andere beschermd. Ook de Diemerzeedijk, de Stredam en de Kinseldam komen ter sprake. Aan het nu nog steeds kale Zeeburgereiland wordt in het laatste deel van het boek aandacht besteed. Als intermezzo wordt geregeld een bijzondere natuurbeleving of soort uitgelicht of teruggeblikt op ervaringen uit het verleden.

Het boek is een aanrader voor iedereen die is geïnteresseerd in de ontstaansgeschiedenis van IJburg en natuur in en rond Amsterdam. Het is in principe in alle boekwinkels te koop of te bestellen; online bestellen kan op uitgeverijijburg.nl.

Martin Melchers, 2012. Van Eiburg tot IJburg, hoe een zandplaat tot leven kwam. Uitgeverij IJburg. €21,50.